

Małgorzata Dajnowicz: Emancypantki. Ruchy kobiece i II Rzeczpospolita

Udział kobiet w życiu publicznym II RP został wypracowany wieloletnim wysiłkiem ich codziennej pracy, kształcenia się oraz konspiracji w powstaniach czy walki zbrojnej w konfliktach zbrojnych – pisze Małgorzata Dajnowicz w „Teologii Politycznej Co Tydzień”: „Niepodległość podszyta ideą”.

Emancypacja związana jest z dążeniem kobiet do udziału w życiu publicznym, także z szerokimi procesami społecznymi, w tym postępującymi od XIX w. zmianami w życiu społecznym, gospodarczym czy politycznym, dokonującymi się na obszarze polskich ziem zaborowych. Rozwijające się w XIX w. ruchy kobiece związane były przede wszystkim z działalnością patriotyczną i dotyczyły głównie kobiet ze środowisk ziemiańskich, dalej inteligenckich. Niejako oddzielnie i obok, w związku ze skutkami rewolucji przemysłowej na ziemiach polskich, od końca XIX w. w miastach kształtował się ruch robotniczy (socjalistyczny), w który angażowały się również kobiety.

Drogi do równouprawnienia kobiet, którego symbolicznym uwieńczeniem było nadanie kobietom praw wyborczych w 1918 r. i w następstwie tego prawa możliwości ich uczestnictwa w życiu politycznym II RP były różnorodne, prowadziły m.in. poprzez edukację,

także uniwersytecką, działalność w organizacjach społecznych, kulturalnych, oświatowych, o charakterze patriotyczno-niepodległościowym i charytatywnym, poprzez pracę zawodową.

Drogi do równouprawnienia kobiet, którego symbolicznym uwieńczeniem było nadanie kobietom praw wyborczych w 1918 r. i w następstwie tego prawa możliwości ich uczestnictwa w życiu politycznym II RP były różnorodne

Na ziemiach polskich działalność publiczna kobiet i dalej w sferze polityki połączona była z działalnością patriotyczną, w tym z czynnym udziałem kobiet w próbach wyzwolenia narodowego.

Wskazać w tym miejscu należy na

angażowanie się kobiet w powstanie styczniowe 1863 roku. Zadania jakie stawiały sobie kobiety podczas wypadków powstańczych dotyczyły „łączenia się duchowego” z powstańcami i represjonowanymi za uczestnictwo w walkach powstańczych, symboliczną zaś postać przybrały czarne stroje kobiet noszone na znak żałoby po powstańcach. Czarne suknie symbolizować mogły również żałobę po przegranym zrywie narodowym, przegranej nadziei i marzeniach o niepodległości, oznaczały smutek z tytułu szeroko rozumianych strat duchowych i ekonomicznych. Żałobę i smutek przenosiły dalej kobiety na karty pamiętników, listów, uwieczniały w postaci fotografii. Zdarzały się także przypadki uczestnictwa czynnego kobiet w działaniach powstańczych.

Należy podkreślić, że rewolucja 1905 roku jak i I wojna światowa (1914-1918) miały znaczący wpływ na zmiany w zakresie aktywności kobiet, zwłaszcza w sferze podejmowania przez nie inicjatyw z obrębu szeroko rozumianego życia publicznego. Kobiety polskie wzięły bowiem udział bezpośredni w wydarzeniach rewolucyjnych 1905 roku (w strajku szkolnym czy konspiracyjnej wzmożonej wówczas działalności patriotycznej, także, choć w mniejszym stopniu w manifestacjach i strajkach robotniczych) oraz włączyły się w działania w Polskiej Organizacji Wojskowej, także zrzeszały się w drużynach skautowych czy harcerskich, strukturach organizacyjnych, których nadrzędnym celem było organizowanie podczas wojny walki zbrojnej. Bezpośredni udział w rewolucji 1905 roku czy zaangażowanie w sformalizowanych strukturach paramilitarnych czy niepodległościowych podczas Wielkiej Wojny dotyczyło głównie pokolenia młodych kobiet, uczennic szkół średnich czy studentek.

*W miastach gubernialnych
Królestwa Polskiego
powoływano wówczas
Stowarzyszenia
Równouprawnienia Kobiet, do
których wstępowały polskie
inteligentki*

Część kobiet
(nauczycielek,
ziemianek,
przedstawicielek tzw.
sfer inteligenckich),
reprezentantek
pokolenia, które od
końca XIX wieku
współorganizowało i
organizowało

inicjatywy społeczne, w czasie trwania rewolucji 1905 roku zaangażowało się w szereg działań wspierających rewolucjonistów, organizujących pomoc opiekuńczą i społeczną oraz angażujących się, choć w mniejszym stopniu w konspiracyjną działalność w ruchach

politycznych (zarówno narodowym jak i socjalistycznym). Możliwości szerszego zaangażowania Polek w życie pozadomowe pojawiły się wraz z wprowadzeniem po 1907 roku korzystniejszych niż przed 1905 rokiem uwarunkowań prawnych na obszarze Królestwa Polskiego (prawo do stowarzyszania się). Z kolei wydarzenia I wojny światowej (1914 – 1918) wpłynęły z jednej strony na uaktywnienie kobiet w zakresie większego niż przedtem zainteresowania pracą zarobkową, z drugiej zaś strony z powodu niepokojów wojennych na dalszy plan zeszyły postulaty związane z szerszym dostępem kobiet do edukacji czy z hasłami w zakresie prawa do równouprawnienia, podnoszonymi coraz aktywniej po 1907 roku. W miastach gubernialnych Królestwa Polskiego powoływano wówczas Stowarzyszenia Równouprawnienia Kobiet, do których wstępowały polskie inteligentki. Formy aktywności kobiet w czasie trwania Wielkiej Wojny dotyczyły inicjatyw związanych z zabezpieczeniem żywności czy opieki zdrowotnej członków rodziny i najbliższych z lokalnej społeczności. W większych miastach i mniejszych miasteczkach z myślą o ubogich, inwalidach, dzieciach powstawały Komitety Obywatelskie i Rady Opiekuńcze, w których pracowały kobiety. Przykładowo w powołanych około 1915 roku Komitetach Obywatelskich kobiety odpowiadały za dożywianie mieszkańców miast, prowadziły ochronki oraz herbaciarnie z punktami sprzedaży chleba, placówki zajmujące się pośrednictwem pracy.

Udział kobiet w życiu publicznym II RP został wypracowany wieloletnim wysiłkiem ich codziennej pracy

Udział kobiet w życiu publicznym II RP został wypracowany wieloletnim wysiłkiem ich codziennej pracy, kształcenia się oraz konspiracji w

powstaniach czy walki zbrojnej w konfliktach zbrojnych. W znaczącym stopniu kształtowanie polskich ruchów kobiecych związane było z dążeniami narodu polskiego do odzyskania niepodległości, a tworzenie się nowoczesnego narodu polskiego połączone nierozzerwalnie z emancypacją kobiet.

Aktywność Polek ujawniona przed I wojną światową rozwijana była po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Za przykład posłużyć może działalność posłanki na Sejm w II RP Eweliny Peplowskiej (1887-1969). Uczestniczyła w strajku szkolnym w 1905 roku, przed 1914 r. działała w „Zarzewiu”, a w czasie trwania I wojny światowej współorganizowała Polski Komitet Opieki nad Jeńcami, w wolnej Polsce zaangażowała się w współorganizowanie stowarzyszeń kobiecych, to jest Koła Polek (w latach 1919 – 1920), następnie Narodowej Organizacji Kobiet. W 1927 roku Peplowska była organizatorką, i do 1930 roku przewodniczącą Porozumienia Przeciwkomunistycznego. Od 1927 roku wspierała, później również jako członek komitetu organizacyjnego, powstanie struktur Stronnictwa Narodowego na obszarze województwa białostockiego (głównie w łomżyńskim). Szczególnie aktywnie interesowała się tematyką gospodarczą i problematyką dotyczącą własności nieruchomości, w Sejmie angażowała się głównie w prace komisji budżetowej. Publikowała też artykuły, m.in. w „Gazecie Warszawskiej” m.in. na tematy gospodarcze.

Dominująca wśród Polek przed 1914 r. aktywność o charakterze patriotyczno-niepodległościowym, edukacyjnym czy charytatywnym zastąpiona została ich formalnym uczestnictwem w budowaniu Niepodległej po 1918 r., w tym możliwościami pełnego ich uczestnictwa w życiu publicznym, także politycznym II Rzeczypospolitej.

Dr hab. UwB Małgorzata Dajnowicz

Foto: Polskie Radio